

Waipapa
Taumata Rau
University
of Auckland

Growing Up
in New Zealand

Peau Tānaki Fakamatala Ta'u 'e 17

Tokotaha Tauhi Tefitó
Pepa Fakamatala 'a e Tokotaha 'oku Kaú

BOSTON

‘Oku mau loto ke fakaafe’i atu koe ke ke hokohoko atu ‘i he kau mai ki he ako *Growing Up in New Zealand*, ‘a ia ‘oku fakalele ‘e he ‘Univēsitī ‘o ‘Aokalanī.

Ko e fuofua taimi na’á ke lesisita ai ke kau ki he *Growing Up in New Zealand* na’á ke fakahoko ia ‘i ho’o tui na’e mahu’inga ‘a e akó, pea koe’uhi ko e taimi ni ‘oku ta’u 16 ai ho tamá/fānaú, ‘oku mahu’inga ke mau ‘oatu e faingamālie ke ke fili ai pe ‘okú ke kei fie hoko atu ‘i he *Growing Up in New Zealand*.

Ko e hā ‘a e *Growing Up in New Zealand*?

Kuo muimui’i ‘e he *Growing Up in New Zealand* ‘a e mo’ui ‘o ha kakai kei talavou kuo laka hake ‘i he toko 6,000 talu mei hono fanau’i kinautolu ‘i he 2009/10 ke mau lava ‘o mahino’i e tō’onga mo’ui ‘o ha tamasi’i ‘i Nu’usila. ‘Oku makehe ‘a e ngaahi ako hangē ko kimautilú, ‘okú ne tokoni ke mahino ‘a e founa ‘oku kaunga ai e ngaahi me’a ‘oku hoko ‘i he tupu haké, ki he anga ‘o ‘etau mo’ui ‘i he’etau matu’otu’a angé.

‘Oku kehe ‘a e *Growing Up in New Zealand* mei he ngaahi polōseki fakatotolo kehe ‘oku fakahoko ‘i he Nu’usila he taimi ni.

- Ko ha ako ia ki he kakai, ‘a ia ko hono ‘uhingá, ‘oku ‘ikai nofo taha pē ki ha ‘ēlia ‘e taha ‘o e mo’ui ‘o ha ki’i tamasi’i ‘o hangē ko e mo’ui lelei pe ako faka’atamai.
- ‘Okú ne ‘eke ha ngaahi fehu’i fekau’aki mo e ha ngaahi tafa’aki kehekehe kau ai ho fāmilī/whānau, ko ho ‘ātakai, mo’ui lelei mo e tu’unga ‘o e mo’ui,

akó, fakalalakaká mo e mo’ui ‘i Nu’usilá.

- ‘Oku mau muimui’i ‘a e kakai tatau ‘i ha vaha’ataimi – kapau ‘e fili ha tokotaha/fāmilī ke mavahe mei he akó, he ‘ikai lava ke fetongi kinautolu.

‘Oku mau ‘eke e ngaahi fehu’i ko ‘enī kae lava ke mau mahino’i e fa’ahinga kehekehe ‘oe ngaahi fāmilī ‘i Nu’usilá mo e ngaahi fāmilī ‘o e fānau ‘i he *Growing Up in New Zealand*.

Ko e fakamatala kuo ma’u mei he ako ko ‘enī, kuo ‘osi ngāue ‘aki ia ke fakatupulaki ‘aki e mo’ui ‘o e fānau Nu’usilá, pea ‘e hokohoko atu hono faka’aonga’i pehē ki he kaha’ú.

Ko e hā e me’a kuo mau ‘osi fakahokó?

Kuo tānaki ‘e he ako *Growing Up in New Zealand* ha fakamatala lahi kehekehe kau kiate koe, ko ho tamasi’i, pea mo homou ‘apí ‘o talu mei he taimi na’á ke fuofua ‘i he akó aí.

Fakamatala fekau’aki mo koe mo homou ‘apí

Fakatemokālafi

Ko ho ta’u motu’a ‘i he taimi ‘o e ‘initaviú, matakali, fonua ne fā’ele’i aí/ta’u ne tū’uta ai ‘i NZ, tangata pe fefine

Nofo’angá & ‘ātakai

Ma’u ‘apí, nofo totongi, tu’unga ‘o e nofo’angá, totongi ‘o e nofo’angá, kaungá’apí, tu’o lahi ‘a e hiki ki ha nofo’anga, ‘ikai ha nofo’anga

Ngāuē mo e Ma'u'anga Pa'angá

Tu'unga fakaako mā'olunga tahá, tu'unga fakangāuē pe ko e fa'ahinga 'o e ngāuē, livi fā'ele, ma'u'anga pa'anga fakataautaha, ma'u'anga pa'anga faka'apí, mo'uá, noó, seivingí, faka'aonga'i e monū'ia, Monū'ia 'i he Families Tax, fefononga'akí

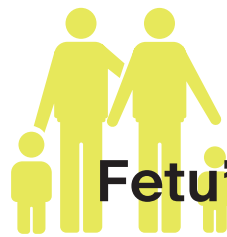
Mo'ui lelei fakatu'asino mo faka'atamaí

Tu'unga mo'ui lelei fakalūkufuá, faingata'a'ia fakaesinó, fanaú, feitama palani'i/ta'epalani'i, mā'olunga/mamafa 'i he feitamá, me'atokoni fakaholó, ngāue fakatu'asino, ola 'o e talatala mahakí, ifi tapaká, kava mālohí, faka'aonga'i 'o e faito'o konatapú, loto-mafasiá, loto-hoha'á

Ma'u 'a e malu'i mo'ui lelei

Ngaahi kalasi Antenatal, Lead Maternity Carer, lesisita mo ngāue 'aki 'a e GP, tokoto falemahakí, malu'i mo'ui lelei/totongi 'o e malu'i healthcare

Ngaahi Vā Fetu'utaki 'i he 'Apí

Tokolahi 'o e kakai 'i ho fāmilí/whānau mo e 'apí mo honau ta'u motu'a, nofo mali pe nonofo fakamali, feke'ike'i fakaemātu'a, ngaohikovia fakaafou 'i he leá mo e tā, tokoni fakaemātu'a, vā 'o e mātu'á-fānaú, founga ako'i

Fakamatala fekau'aki mo ho'o fānau 'i he fakatotoló

Fakatemokālafi

Ko honau matakali, tu'unga tangata pe fefine 'i hono fā'ele'i

Nofo'angá & kaungā'apí

Tu'o lahi mo e ngaahi 'uhinga ho'o hiki, fehokotaki ki ho ngaahi kaungā'apí mo ho'o ngaahi kulupu komiunitii, hū ki he 'initaneti

Ngāue'aki 'o e ngaahi sēvesi mo'ui lelei mo e ngaahi kautaha kehe 'o e pule'angá

GP, huhu malu'i, ngaahi sivi mo'ui lelei kehe

'Ulungaanga Fakafonuá & ko hai koe

Ko 'enau ongo'i kau ki NZ, laulanú, fengāue'aki fakafonuá, ngaahi lea fakafonua 'oku lea 'aki 'i 'api mo e ngaahi feitu'u kehé, kau atu ki he sipotí, ngaahi kulupu fakafonuá kulupu mūsiká mo e ngaahi 'ekitiviti' kehe

Fakalalakaka fakaeongo & fakasōsiale

Ngaahi 'ekitiviti pēpē/kauleka, fakalalakaka 'i he leá, ngaahi ongo kiate kinautolú, ko 'enau ongo 'i he ngaahi tūkunga kehekehe, 'ulungaanga, hoha'a ki he tu'unga 'ene fakalalakaká, feohi fakatamaikí, houtamakí, ngāue'aki e 'ilekitulōniká

Mo'ui Lelei & tu'unga lelei

Ko e fakamatala ki honau fā'ele'i, fa'ahinga puke pē, ngaahi palopalema 'i he mo'ui lelei pe tokanga, fōtunga 'o e sinó, fu'u tangata pe fefine, mo'ui lelei faka'atamai, fakalavea'i kitá

Ngaahi vā fetu'utaki mo e fāmilí & ngaahi kaungāme'á

Tokolahi 'i ho fāmilí/whānau mo e 'apí 'i he tu'unga takitaha ho mo'uí, ngaahi liliu ki ho fāmilí kau ai e vā mo ho ongomātu'á, feke'ike'i 'i he nofo 'apí

Mohe, 'ekitiviti & me'atokoni mo'ui lelei

Ko 'enau kau mo'ui lelei 'i he ngaahi tu'unga kehekehe 'i he mo'uí, tō'onga kai fakafāmilí, lahi mo e tu'unga 'o e mohé, ko e hā e lahi 'enau ngaungaué

'Oku mau kole foki ha fakangofua ke hū ki he fakamatala na'e tānaki kau kiate koe mo ho tamasi'i 'e he ngaahi potungāue fakapule'angá mo e ngaahi kautaha kehe ki he mo'ui lelei mo e ngāue fakasōsialé. 'E tokoni 'emau hū ki he fakamatala ko 'eni ke fakasi'isi'i ai e ngaahi fehu'i 'e fiema'u ke mau fai mo e lōloa ho'o fakakakato e ngaahi fehu'i.

Ko e hā e me'a 'oku fakakaú?

Kapau te ke tali ke hoko atu ho'o kau ki he ako ko 'eni, te mau fakaafe'i koe ke ke fakakakato ha ngaahi fehu'i pe kau ki ha 'ekitiviti fakatotolo (hangē ko ha ngaahi 'initaviu). 'E fakahoko 'eni 'i he ta'u 'e 2 ki he 4 kotoa pē. Te mau fetu'utaki atu foki ke ke tokoni mai ke mau mahino'i e anga 'a e kaunga ha ngaahi me'a fakatupakē pe fakafonua (hangē ko ha me'a lahi fakanatula) ki ho mo'ui lelei mo ho mo'uí.

'Oku 'ikai fiema'u ia ke ke fakakakato kotoa 'a e ngaahi fehu'i pe ngaahi 'initaviu ne mau fakaafe'i koe ke ke fakakakató. Te ke lava 'o fili ke hiki fakalaka mei ha fehu'i kapau 'okú ke loto ki ai 'o 'ikai fiema'u ha toe faka'uhinga - 'oku sai pē ia.

Te mau 'oatu foki ha ngaahi fakamatala fakamuimui ki he akó pea mo vakai'i pea kuó ke nga'unu. 'Oku 'uhinga e fetu'utaki, 'oku mau 'ilo'i e founga ke fetu'utaki atu ai 'i he taimi 'e maau ai e 'ū fehu'i hokó.

Fēfē 'a e fakafehokotaki 'o e fakamatalá?

Ko e fakafehokotaki 'o e fakamatalá ko ha founga ia 'oku faka'aonga'i 'e he kau fakatotoló mo e kau fa'u tu'utu'uní ke hoko 'aki ha ngaahi konga kehekehe 'o ha ngaahi fakamatala na'e tānaki fekau'aki mo ha ni'ihia fakafo'ituitui mei he ngaahi savea kehekehe, ngaahi ako fakatotolo, mo ha ngaahi tānaki'anga fakamatala 'a e pule'angá. 'Oku tokoni e fakafehokotaki 'o e fakamatalá ke fakasi'isi'i e ngaahi fehu'i 'e fiema'u ke mau 'eké, 'a ia 'e si'isi'i ai homou taimi ke fakakakato 'a e pepa fakamatalá.

'Oku mau loto ke kole ho fakangofuá ke fai e ongo fa'ahinga kehekehe 'e ua 'o e fakafehokotaki fakamatalá.

Fakafehokotaki fakamatala 'i he 'Univēsiti 'o 'Aokalani:

- Te mau kole atu ho fakangofuá ke mau hū ki he fakamatala kuo 'osi tānaki fekau'aki mo koe 'e

he ngaahi kautaha 'a e pule'angá (hangē ko e Potungāue Akó, ko e Potungāue Mo'uí).

- Kapau te ke loto ki ai, 'e vahevahe leva 'e he ngaahi kautaha ko iá ha tatau 'o ho'o fakamatalá mo e ako fakatotolo *Growing up in New Zealand* 'i he 'Univēsiti 'o 'Aokalaní, 'a ia te mau fatongia'aki hono tauhi, malu'i mo tokanga'i.
- Ko e kau fakatotolo te nau fie hū ki he tñaki'anga fakamatala kuo fakafehokotaki (pe fakataha'i) te nau tohi kole ki he ako fakatotolo *Growing up in New Zealand* pea mo 'emau Kōmiti Data Access 'a ia te nau fatongia'aki hono fakapapau'i 'oku muimui 'a e kau fakatotoló ki he'emau ngaahi tu'utu'uni ngāue pau ki hono tauhi ke ke malu mo malu ho fakamatalá.

Fakafehokotaki fakamatala 'i he Sitetisitika Nu'u Silá:

- Te mau kole atu ho fakangofuá ke vahevahe ha tatau 'o ho'o Fakamatala 17 Year Data Collection Wave mo e Sitetisitika Nu'u Silá ("Stats NZ") kae lava ke fakataha'i fakataha mo e ngaahi fakamatala kehe kuo tñaki fekau'aki mo koe 'e he Pule'angá mo 'analaiso 'i he Integrated Data Infrastructure (IDI). Te ke lava 'o 'ilo lahi ange fekau'aki mo e Stats NZ mo e IDI 'i he'emau uepisaiti.
- Kapau te ke loto ki ai, 'e vahevahe leva 'e he ako fakatotolo *Growing Up in New Zealand* ha tatau 'o ho'o fakamatala 17 Year Data Collection Wave mo e Stats NZ, 'a ia te nau fatongia'aki hono tauhi, malu'i mo tokanga'i.

- Ko e kau fakatotolo te nau fie hū ki he tñaki'anga fakamatala kuo fakafehokotaki (pe fakataha'i) te nau tohi kole ki he ako fakatotolo *Growing up in New Zealand* pea mo 'emau Kōmiti Data Access 'a ia te nau fatongia'aki hono fakapapau'i 'oku muimui 'a e kau fakatotoló ki he'emau ngaahi tu'utu'uni ngāue pau ki hono tauhi ke ke malu mo malu ho fakamatalá.
- 'E lava ke fakaongoongolelei'i 'e he Stats NZ ki he kau fakatotoló te nau fetu'utaki ki he kau mataotao mei he timi *Growing Up in New Zealand* 'i he 'Univēsiti 'o 'Aokalaní ke fakapapau'i 'e tokoni e fakatotoló ki he fānaú mo e kakai kei iiki 'i Nu'u Silá. Ka neongo ia, he 'ikai fakahoko 'e he timi *Growing Up in New Zealand* ha fa'ahinga faitu'utu'uni fekau'aki mo e kau fakatotolo te nau lava 'o hū ki ho'o fakamatalá mo e ngaahi polōseki 'oku fakangofuá. 'E fatongia'aki 'e he Stats NZ 'a hono fakahoko e ngaahi faitu'utu'uni ko iá.
- Te ke lava foki 'o ma'u ha fakamatala lahi ange kau ki he founa ke fili ai pe 'okú ke loto ke vahevahe ho'o fakamatala 'i he *Growing Up in New Zealand* mei he Tñaki'anga Fakamatala Ta'u-17 mo e StatsNZ 'i [heni](#).

'Oku 'atā pē ke ke fili 'i he ongo fa'ahinga fakafehokotaki ko 'eni – te ke lava 'o fili ke fakahokofakatou'osi, fakahoko pē ha taha, pe 'ikai 'aupito – ko e hā pē ho fili, 'oku sai pē. Te ke kei lava pē 'o kau ki he 17 Year Data Collection Wave, neongo pe ko e hā ha me'a 'e hoko.

Ko e hā e me'a 'e hoko ki he'eku fakamatala Growing Up? Ko hai te ne fatongia 'aki hono tauhi 'eku fakamatala Growing Up ke malú?

Kapau te ke tali ke kau, 'e tauhi malu mo hao ho'o fakamatala kimu'á mo ha fa'ahinga fakamatala fo'ou pē te mau tñaki meiate koe 'i he kaha'ú, 'i he malumalu 'o e le'o 'o e ako *Growing Up in New Zealand*. 'I he taimi ní, 'oku tauhi 'emau tñaki'anga fakamatalá 'i Sitinī, 'Aositelēlia, 'i ha senitā fakamatala malu.

'Oku fatongia 'aki 'e he 'Univēsiti 'o 'Aokalaní mo e timi *Growing Up in New Zealand* hono tauhi ho fakamatalá, malu'i, mo tokanga'i. 'Oku mau fatongia 'aki foki hono fakapapau'i, ko ha fa'ahinga fakatotolo pē 'okú ne faka'aonga'i 'a e fakamatala *Growing Up in New Zealand* 'oku fakataumu'a ia ki he lelei 'o e kakaí pea ke faka'aonga'i 'e he kau fakatotolo kuo fakangofuá 'a e fakamatalá 'i ha founga malu.

'Oku malava ke hū 'a e kau fakatotoló ki ha tatau kakato 'o e fakamatalá 'aki 'enau tohi kole ki he ako *Growing Up in New Zealand*. 'Oku sivi 'a e ngaahi tohi kole ko 'enī 'e he Kōmiti Fakamatala 'a e *Growing Up in New Zealand*, 'a ia 'oku 'i ai 'enau makatu'unga mamafa kuo pau ke feau 'e he kau fakatotoló ke nau lava ai 'o hū ki he fakamatalá. Te ke lava 'o 'ilo lahi ange fekau'aki mo e makatu'unga ko 'enī 'i he'emau uepisaití.

Ko e kau fakatotolo mei tu'apule'angá te nau lava 'o kole ke hū ki he tñaki'anga fakamatala 'a e *Growing*

Up in New Zealand, ka neongo ia, kuo pau ke 'i ai ha tokotaha fakatotolo 'i he'enau timí 'oku nofo 'i Nu'usila.

Te ke lava 'o ma'u ha ngaahi sīpinga 'e ni'ihi 'o e ngaahi polōseki fakatotolo kuo nau faka'aonga'i e fakamatala 'a e *Growing Up in New Zealand* 'i he'emau uepisaití.

Ko e hā e ngaahi lelei 'o e kau ki he ako Growing Up in New Zealand?

Ko e fakamatala 'okú ke 'omi ki he akó 'e ala monū'ia ai e fānaú mo e kakai kei tupu haké koe'uhi 'e tokoni ho ngaahi talí ki he pule'angá mo e ngaahi kautaha kehé ke nau fa'u ha ngaahi lao ke fakalalakaka ai e mo'ui 'o e fānau kotoa 'i Nu'usilá.

'E foaki atu ha ki'i me'a'ofa hili ho'o fakakakato ha ngaahi fehu'i pe 'initaviu, ko ha founga ki hono fakamālō'ia koe 'i ho'o taimí mo ho'o tokoní. 'Oku 'ikai kau heni ha foaki pa'anga hangatonu.

Ko e hā e ngaahi fakatu'utāmaki?

Kuo ngāue mālohi 'a e ako *Growing Up in New Zealand* 'i ha ngaahi ta'u ke 'ilo'i mo fakasi'isi'i ha fa'ahinga fakatu'utāmaki 'e hoko 'i he akó. Ka neongo ia, ko e taimi te ke kau ai ki ha fa'ahinga ako, 'oku 'i ai hono ngaahi fakatu'utāmaki 'e ni'ihi kau ai 'eni.

- Ongoi loto-mamahi 'i he ngaahi fehu'i 'oku mau 'eké koe'uhi ko honau natula ongongofua pe fakataautahá.
- Ko e malava ke 'ilo'i 'i he fakamatalá ha ni'ihi fakafotuitui pea mahalo mo ha ni'ihi kehe 'oku nau 'i ha 'api tatau, kautaha, iwi pe hapū. 'Oku

'uhinga 'eni, 'e malava ke fakatahataha'i 'e ha taha ha fakamatala kuo tånaki pea ne 'ilo'i 'oku fekau'aki 'eni mo koe.

- Ko e malava ke holofa e malu'i 'o ha fakamatala, hangē ko e hū ta'efakalao ha taha ki he sisitemi fakamatala 'a e 'Univēsiti 'o 'Aokalaní.
- Ko e malava ke faka'aonga'i e fakamatalá ki ha ngaahi taumu'a 'oku 'ikai fakangofua hangē ko hono vahevahe e fakamatalá mo ha taha/kulupu 'oku 'ikai ko ha kau fakatotolo kuo fakangofua.
- Ko e malava ke 'omi 'e ha tokotaha fakatotolo ha ngaahi tali 'okú ne 'ai ke ongo'i loto-mamahi ha kakai 'e ni'ihi pea/pe ngaahi komiuniti koe'uhi 'oku 'ikai ho'ata meiate kinautolu e me'a 'oku mahu'inga taha kiate kinautolú.

'Oku 'i ai e palani 'a e *Growing Up in New Zealand* ki he ngaahi fakatu'utāmaki takitaha ko 'eni pea 'oku nau ngāue mālohi ke fakapapau'i he 'ikai hoko. 'E lava 'o ma'u atu 'i he'emauepisaiti ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e me'a 'oku mau fakahoko ke malu'i 'aki ho fakamatalá.

Ko e hā e founga 'oku totonu ke u fili ai e me'a ke fakahokó?

Ko e fuofua me'a ke 'ilo'i, 'oku 'ikai ha founga tonu pe hala ke fai 'aki ha tu'utu'uni ki ho'o kau mai ki he ako *Growing Up in New Zealand*.

Tuku ha taimi ke fakapapau'i ai 'okú ke ma'u 'a e fakamatala kotoa pē mo e fale'i 'okú ke fiema'ú ki ho'o faitu'utu'uni ke hokohoko atu ho'o kau ki he akó.

'Oku mahu'inga ke ke ma'u 'a e faingamālie ke ke fai ha'o fili pē 'a'au fekau'aki mo e me'a 'okú ke loto ke fai. Kuo fakangofua 'e ho'o tamasi'i ke hokohoko atu 'ene kau ki he akó. 'Oku mau 'ilo'i kuó ke 'omi ha fakamatala lahi fekau'aki mo koe, ko ho tamasi'i, pea mo homou 'apí, 'a ia 'e malava ke faka'aonga'i ke tali 'aki ha ngaahi fehu'i mahu'inga fekau'aki mo e fakatotoló.

Makatu'unga 'i he me'a ni, mahalo te ke ongo'i mālohi ke hokohoko atu ho'o kau mai ki he akó. 'E hokohoko tu pē ho'o 'omai 'a e fakamatala fekau'aki mo koe, ko homou 'apí, pea mo ho tamasi'i. He 'ikai ke mau fehu'i ki ho tamasi'i ke ne 'omi ha fakamatala hangatonu fekau'aki mo koe.

Ko e hā e me'a 'e hoko kapu te u fie hoko atu pē?

Te mau fakaafe'ikoe ke ke kau ki he ngaahi fehu'i pe 'initaviu hokó. 'Oku 'uhinga 'eni, te ke lava 'o fili ke kau, pe 'ikai, neongo kuo fakangofua 'e ho'o tamasi'i ke ne hokohoko atu 'i he akó.

Kapau te ke tali ke hokohoko atu ho kau kae liliu ho fakakaukau 'amui ange, 'oku sai pē. Te ke lava 'o fetu'uaki ki he timi *Growing Up in New Zealand* 'i he fa'ahinga taimi pē pea te mau tokoni atu kiate koe.

'E fēfē nai kapau te u fie mavahe au mei he akó?

Te ke lava 'o tali 'ikai ki he kole ko 'eni kapau te ke loto ki ai. 'Oku sai pē ia. 'Oku mau hounga'ia 'i he taimi mo e fakamatala kotoa kuó ke 'omi ki he ako *Growing Up in New Zealand*.

Kapau te ke tali 'ikai, te mau to'o leva ho fakamatala fetu'utaki mei he'emaue tånaki'anga fakamatalá pea he 'ikai ke toe fakaafe'i koe ke ke kau 'i he'emaue tali fehu'i/iniaviú.

Kapau te ke tali 'ikai, te mau kole atu leva ha fakangofua ke mau tauhi 'a e fakamatala kuó ke 'omi 'i he 'Univēsiti 'o 'Aokalaní kae lava ke hoko atu hono tali 'e he kau fakatotoló ha ngaahi fehu'i mahu'inga

fekau'aki mo e ngāue 'oku fakahoko ke fakapapau'i 'oku mo'ui 'aki 'e he fānau kotoa pē ha mo'ui 'oku lelei 'i Nu'usila.

- Kapau te ke tali, 'e hokohoko atu hono tokanga'i 'e he 'Univēsiiti 'o 'Aokalanī mo e ako *Growing Up in New Zealand* mo faitu'utu'uni ki he founa ke faka'aonga'i ai ki he fakatotolō mo e tu'utu'uni.
- Kapau he 'ikai te ke tali, 'e to'o leva 'e ha mēmipa 'o e timi *Growing Up in New Zealand* ho'o fakamatala fakafo'ituitui koe'uhī ke 'oua na'a lava ke toe hū ki ai e kau fakatotolō 'o faka'aonga'i 'i he'enau ngaahi polōseki fo'ou. Mahalo 'e a'u 'o māhina 'e 6 ke fakakakato e ngāue ni. Ka neongo ia, he 'ikai to'o ho fakamatalā mei he ngaahi polōseki kuo 'osi fakahokō pe 'osi fakakakatō.

Te mau kole atu foki ho'o fakangofuā ke hokohoko atu hono tauhi ha fa'ahinga sīpinga kuo vahevahe mo e ako *Growing Up in New Zealand*.

- Kapau te ke tali, 'e hokohoko atu hono tokanga'i 'e he 'Univēsiiti 'o 'Aokalanī mo e ako *Growing Up in New Zealand* mo faitu'utu'uni ki he founa ke faka'aonga'i ai ki he fakatotolō mo e tu'utu'uni.
- Kapau he 'ikai te ke tali, 'e faka'auha leva 'e ha mēmipa 'o e timi *Growing Up in New Zealand* ha (ngaahi) sīpinga mo e fakamatalā, ke 'oua na'a ngāue 'aki 'e he kau fakatotolō 'i he'enau ngaahi polōseki fo'ou. Mahalo 'e a'u 'o māhina 'e 6 hono fakakakato e ngāue ni. Kapau kuo 'osi fai ha ngāue ki ho sīpingā, pea he 'ikai leva toe ai ha sīpinga 'e toe ke tauhi mo faka'auha 'e he akō. He 'ikai lava ke to'o ho'o fakamatalā mei he ngaahi polōseki kuo 'osi fakahokō pe 'osi fakakakatō.

Ko hai 'okú ne fakapa'anga 'a e akó?

Ko e akó 'oku fakahoko ia 'i he 'Univēsiiti 'o 'Aokalanī pea 'oku fakapa'anga ia 'e he pule'anga Nu'usilā 'o fakafou 'i ha aleapau mo e Potungāue Fakalalakala

Fakasōsialé (Ministry of Social Development.)

Ko e ako ko 'enī kuo 'osi fakangofua 'e ha kulupu tau'atāina 'o ha kakai 'oku ui ko e Health and Disability Ethics Committee (HDEC), 'a ia 'oku nau vakai'i pe 'oku feau 'e he ngaahi akó 'a e ngaahi tu'unga faka'ēfika kuo fokotu'ū. Kuo fakangofua 'e he kōmiti Northern B 'a e ako ko 'enī (Ref NTY/08/06/055).

Toe ai ha ngaahi fehu'i?

'Oku mau fiefia ke tali ha fa'ahinga fehu'i pē fekau'aki mo e fokotu'u ko 'enī ke liliu 'a hono tauhi ho'o fakamatala *Growing Up in New Zealand*. Ko e ni'ihi eni 'o e ngaahi feitu'u te ke lava 'o 'alu ki ai ke ma'u ha tokoni ki ha fa'ahinga fehu'i:

Īmeili: contact@growingup.co.nz or

Telefoni: **0508 GROWING UP (0508 476 946)**

'Oku ma'u atu ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e akó 'i he growingup.co.nz.

Kapau 'okú ke fie talanoa ki ha taha 'oku 'ikai kau ki he aó, te ke lava 'o fetu'utaki ki ha tokotaha tau'atāina 'i he mo'ui lelei mo e faingata'a'ia fakaesinó 'i he:

Telefoni: **0800 555 050**
Fax: **0800 2 SUPPORT (0800 2787 7678)**
Īmeili: advocacy@advocacy.org.nz

Uepisaiti: advocacy.org.nz/

Te ke lava foki 'o fetu'utaki ki he kōmiti health and disability ethics committee (HDEC) 'a ia ne nau fakangofua 'a e ako ko 'enī, 'i he:

Īmeili: hdecs@health.govt.nz

Telefoni: **0800 400 569**
(Ministry of Health general enquiries)

© *Growing Up in New Zealand* 2026

Fakamatala Fakangofuā:

Ko e ako ko 'enī kuo fakangofua faka'ēfika ia mei he Health and Disability Ethics Committee (Ref NTY/08/06/055/AM0434). 'Oku 'uhinga 'a e fakangofua faka'ēfikā, kuo vakai'i kotoa 'e he kau mataotao 'oku 'ikai ke nau kau 'i he *Growing Up in New Zealand* 'a e ngaahi fakamatala mo e ngāue kotoa pē, pea 'oku mau fiefia 'oku 'ikai ha me'a 'e ala fakatu'utāmaki ai kiate koe mo ho'o fāmili, 'e tauhi 'ikai fakahāhāholo 'a e 'ū fakamatalā, pea 'e 'aonga 'a e ako ko 'enī ki he ngaahi fāmili Nu'usilā.

Kaveinga fakalao 'o e Akó: *Growing Up in New Zealand*

Siponisoá: Ministry of Social Development

Talēkita Fakatotolō: Professor Sarah-Jane Paine

'Ēlia 'o e Akó: The University of Auckland, Private Bag 92019, Auckland 1142, New Zealand

Ethics committee ref.: NTY/08/06/055/AM0434

Waipapa
Taumata Rau
University
of Auckland

Growing Up
in New Zealand